

POCZĄTKI CHRZEŚCIJAŃSTWA W POLSCE — WYSTAWA W MUZEUM PIERWSZYCH PIASTÓW NA LEDNICY

Do uroczystości Jubileuszu 1000-lecia śmierci św. Wojciecha przygotowywało się wiele instytucji w Polsce. Szczególnego jednak charakteru nabrały one w Wielkopolsce i na Pomorzu Gdańskim. Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy uczestniczyło w pracach organizacyjnych komitetu kościelno-państwowego funkcjonującego w Gnieźnie.

Wśród wielu inicjatyw podjętych w związku z rocznicą, które w tym numerze Studiów Lednickich są również prezentowane, pragnę wspomnieć o wystawie pt. „Początki chrześcijaństwa w Polsce” (ryc. 1). Tytuł wystawy nawiązuje do istoty Ostrowa Lednickiego z czasów Mieszka I. Początki chrześcijaństwa i wejście kraju w obręb kultury łacińskiej wyraźnie prześledzić można poprzez zabytki lednickie. Ośrodek ostrowski, jeden z najsilniejszych w polańskim państwie, odegrał w tym procesie kluczową rolę.

Wystawa składa się z kilku członów ilustrujących pewne zagadnienia, które prezentowane zostały przez różnych autorów i uwzględniły specyficzny układ wnętrza jakimi dysponuje Muzeum na Lednicy.

W sali górnej tzw. „Skarbczyka” na Małym Skansenie zgodnie z moim zamiarem, ukazano moment najważniejszy — sam akt chrztu, który był początkiem nowego okresu w dziejach państwa. Zabytki najstarsze, które ilustrują to zagadnienie są z reguły bardzo skromne i niepozorne. W tej sytuacji postanowiłem wywołać oprawą plastyczną wrażenie i nastrój odpowiadający epoce, co jest zgodne z tendencją panującą obecnie w muzealnictwie. Głównym elementem zajmującym 2/3 wnętrza sali jest schematyczna rekonstrukcja baptysterium lednickiego (ryc. 2). Umożliwiła ona ukazanie w skali 1 : 2 niewidocznych dziś lednickich basenów chrzcielnych jakie (oprócz Poznania) zachowały się do naszych czasów. Symbolicznym elementem konstrukcji jest zdjęcie kamiennego krzyża umieszczonego na Ostrowie Lednickim, z okazji tysiąclecia śmierci Mieszka I, oraz widniejący nad nim łaciński napis „ja ciebie chrzczę w imię Ojca i Syna i Ducha Świętego”. Całość wzbogaca efektowny kolorowy fotos kopuły ze złotej kaplicy Katedry Poznańskiej przedstawiający pierwszych polskich świętych i błogosławionych. Tak zaaranżowana sceneria jest tłem dla prezentowanych zabytków. We wnętrzu baptysterium eksponowany jest pozłacany wczesnoromański relikwiarz tzw. pektorał i zrekonstruowana skrzyneczka relikwiarzowa z okładziną kościaną oraz insygnia biskupie (srebrne kopie) z Katedry Poznańskiej w swej wymowie podkreślające rolę biskupa Jordana w akcie chrztu.

W gablotach roztawionych po sali, znalazły się zabytki z najstarszych ośrodków

wczesnopiastowskiego państwa. Są wśród nich niewielkie krzyżyki jako wyraz i świadectwo akcji chrystianizacyjnej w różnych piastowskich grodach. Bursztynowe krzyżyki z Gdańska wyznaczają jakoby szlak misji św. Wojciecha.

Naprzeciw baptysterium znajduje się plansza z mapą państwa Mieszka i Chrobrego ukazująca najstarsze ośrodki chrześcijańskie w kraju (ryc. 3). Dookoła mapy, w bordiurze, ukazano najstarsze budowle romańskie związane z akcją chrystianizacyjną. W środku mapy wycięto niewielki otwór, przez który widać przedstawioną graficznie bramę III Tysiąclecia i Papieża przeprowadzającego młodą parę Polaków w III Tysiąclecie chrześcijaństwa w Polsce.

Symboliczna oś biegnąca od krzyża w baptysterium do okienka z bramą jest osią całego tysiąclecia. Papież w drodze do Gniezna 2 czerwca 1997 roku znalazł się nad Lednicą w miejscu chrztu państwa z przed ponad 1000 lat.

W dolnej sali tego samego obiektu kustosz — Mateusz Łastowiecki i plastyk — Wojciech Kujawa ukazali ośrodek lednicki jako jeden z najznacniejszych w kraju.

Ściany szczytowe zabudowano dużymi witrynami, w których celem uzyskania większej powierzchni wystawowej, załamano ściany w trzech płaszczyznach. Przestrzeń pomiędzy witrynami wypełniono fotosem ukazującym z lotu ptaka całe założenie grodu na wyspie i obszar przyczółków mostowych. W dużym powiększeniu zaprezentowano pozłacany relikwiarz — pektorat eksponowany w górnej sali.

W gablotach — witrynach eksponowane są w sposób niekonwencjonalny zabytki lednickie, pozyskane w wyniku wieloletnich badań archeologicznych. Są one ukazane

Ryc. 6. Ekspozycja w spichlerzu z Majkowa — pochówki wczesnopiastowskie.

Abb. 6. Exposition im Speicher aus Majkowo — frühpiastische Gräber.

Ryc. 7. Najstarsze obiekty sakralne Wielkopolski i Kujaw
na podgrodziu Ostrowa Legnickiego — ekspozycja makiet.
Abb. 7. Die ältesten Sakralbauten aus Großpolen und Kujawen
auf dem Suburbium von Ostrów Lednicki — Exposition von Maketten

w takiej aranżacji, że mimo znacznej destrukcji poszczególnych obiektów — sprawiają wrażenie aktualnie użytkowanych i sprawnych technicznie (ryc. 4).

Na wystawie obejrzeć możemy największą w kraju kolekcję militariów wczesnopiastowskich (ryc. 5), wspaniałe przedmioty używane w otoczeniu dworu władcy, np: mosiężne misy z zastawy stołowej. Następnie zestaw narzędzi związanych z produkcją rolniczą i rzemieślniczą, przedmioty pozyskane często w drodze wymiany handlowej, a której wymownym świadectwem funkcjonowania są skarby monet.

Oglądając tę część ekspozycji odczytuje się łatwo wielkość i znaczenie ośrodka lednickiego.

Kolejna część wystawy umieszczona została w drewnianym spichlerzu z Majkowa i stanowi ekspozycję poświęconą pochówkom z okresu państwa pierwszych Piastów (ryc. 6). Wystawę przygotowali Anna i Jacek Wrzesińscy. Na podłożu z piasku dokonano rekonstrukcji części cmentarza chrześcijańskiego z Ostrowa Lednickiego, gdzie zaprezentowano różnorodność form i wyposażenia grobów. Zrekonstruowane zostały grobowce murowane znajdujące się we wnętrzu kościoła jednonawowego na wyspie. Ukazano również groby należące do ówczesnej elity usytuowane w głównych ośrodkach grodowych w Poznaniu, Gnieźnie, Krakowie, Wiślicy, Wrocławiu itp.

Wystawę kończy optymistyczna bardzo lapidarna w swojej wymowie rycina przedstawiająca scenę zmartwychwstania zamieszczona w jednym ze średniowiecznych kodeksów gnieźnieńskich.

Nie będę opisywał oryginalnych obiektów znajdujących się na wyspie, znanych wielu zwiedzającym. Muszę jednak odnotować przygotowaną na jubileusz 1997 roku — dzięki uprzejmości władz Gminy Pobiedziska — atrakcyjną prezentację makiet. Usytuowane na podgrodzium wyspy makiety ukazywały najstarsze obiekty sakralne historycznej Wielkopolski i Kujaw, wśród których wyjątkowo okazałe prezentowały się katedry w Poznaniu i Gnieźnie (ryc. 7). Wszystkie obiekty ustawione były w przestrzeni zgodnie z układem geograficznym.

Ta część ekspozycji wzbudzała duże zainteresowanie szczególnie wśród młodszej części zwiedzających Muzeum.

Wystawa na Lednicy w istotny sposób uzupełniła bogaty program obchodów jubileuszu śmierci św. Wojciecha organizowanych w kraju.

Andrzej Kaszubkiewicz

Ryc. 1. Otwarcie wystawy w „Skarbczyku” w dniu 23.05.1997 r.

Abb. 1. Eröffnung der Ausstellung in "Skarbczyk" (kleine Schatzkammer) am 23.05.1997

Ryc. 2. Wystawa w sali górnej „Skarbczyka” - rekonstrukcja baptysterium lednickiego

Abb. 2. Ausstellung im oberen Saal von "Skarbczyk" - Rekonstruktion des Baptisteriums in der Burg auf dem Ostrów Lednicki

Ryc. 3. Wystawa w sali górnej „Skarbczyka”
 - najstarsze ośrodki chrześcijańskie w Polsce
 Abb. 3. Ausstellung im oberen Saal von "Skarbczyk"
 - älteste christliche Zentren in Polen

Ryc. 4. Ekspozycja w sali dolnej - Ostrów Lednicki, jeden z głównych ośrodków w państwie Mieszka I
 Abb. 4. Exposition im unteren Saal - Ostrów Lednicki, das wichtige Zentrum im Staat des Mieszko I

Ryc. 5. Fragment ekspozycji w sali dolnej - militaria lednickie
 Abb. 5. Fragment der Exposition im unteren Saal - Militaria von Lednica